

מסורת הש"ס
 א. (הכלל) בבורות כב,א (ושם סומנו מקבילות).
 ב. פרה פ"ט מ"ז.
 ג. ביצה לח,ב. מנחות כג,א.

גרסות

יאכלו נקודין בכתי"מ: **ותני עלה יאכלו ניקודים**.
תתחלק יש בכתי"י וכן בש"מ: **יתחלקו לעישה**.
כביצה במקום אחד יש בכתי"י וכן בש"מ: **במקום אחד כביצה**.
מקלה הוא לא מטמא בכתי"י ובש"מ: **מקלה לא מטמא**.
נבילה בטילה בשחוטה בכתי"מ: **נבלה כשחוטה**.
אי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה ברוב כת"י ובש"מ: **אי אפשר לשחוטה שתיעשה נבלה** ויש בכתי"י: **אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה** וראה רש"י.

לשיטת רבי אליעזר מה תהא עליהן — יאכלו נקודין או קליות, או ילושו במי פירות, או תתחלק לעיסות, ובלבד שלא יהא כביצה במקום אחד. ואמר עולא: מה טעם אמרו לנהוג כך בתערובת? והלא היא חולין! גזירה שמא אם נהג בתערובת זו כחולין טהורים לכל דבר, יביא קב אדם חולין טמאים

לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַה תְּהֵא עֲלֵיהֶן — יֵאָכְלוּ נְקוּדִין, או קְלִיּוֹת, או יִלוּשׁוּ בְּמֵי פִירוֹת, או תִּתְחַלֵּק לְעִיסוֹת, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִהְיֶה פְּבִיצָה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְאָמַר עוֹלָא: מַה טַּעַם? גְּזִירָה שְׁמָא יָבִיא קָב חוֹלִין טְמָאִים מְמָקוֹם אַחֵר, וְקָב וְעוֹד מִמֵּין זֶה, סָבַר [כְּסוּבּוֹר הוּא]: אֵיבְטְלִינְהוּ בְּרוּבָא [אֲבִטְלִינוּ בְּרוּב] אֶת קָב הַחוֹלִין הַטְּמָאִים. וְאוֹלַם, כִּיּוֹן דְּאִיכָא הָאִי מִשְׁהוּ [שִׁישׁ מִשְׁהוּ זֶה] שֶׁל תְּבוּאָה טְמָאָה בְּתוֹךְ הַתְּעוּרוּבָת, הָרִי לְמֵרוֹת שֶׁנִּתְבַּטַּל בְּתַחֲלִילָה, מְכַל מְקוֹם, כְּשֶׁהוּא פּוֹגֵשׁ אֶת הַחוֹלִין הַטְּמָאִים — מִצָּא מִיֵּן אֶת מִינּוּ וְנִיעוֹר, וְנִמְצָא שְׁאִין רוּב שֶׁל חוֹלִין טְהוּרִים לְבַטֵּל אֶת הַטְּמָאִים, וְבֵא אוֹתוֹ אֶדְם לְיַדֵּי מְכַשׁוּל שֶׁל טוֹמְאָת אוֹכְלִים. וּמִכַּאֵן מוֹכִיחַ רַב דִּימֵי כְּדַבְרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, לְגַבֵּי צִיר הַנִּלְקַח מֵעַם הָאֶרֶץ, שֶׁאִף שֶׁנִּתְבַּטְלוּ בּוֹ הַמַּיִם הַטְּמָאִים, אִם יִתֵּן אֶת הַצִּיר לְקִדְרֵיהֶם — יִמְצְאוּ הַמַּיִם הַטְּמָאִים אֶת הַמַּיִם בְּקִדְרֵיהֶם, שֶׁהֵם מֵינָם, וְיַחְזוּרוּ לְטוֹמְאָתָם הָרִאשׁוֹנָה. אָמַר לִיה [לְרַב] אַבְי: אִין לְהוֹכִיחַ לְעֵנִינְנוּ מְדַבְרֵי עוֹלָא, שְׁכֵן גַּם אִם אֵת הַטְּמָאָה אֹמְרֵי שֶׁטוֹמְאָה עוֹרֶרֶת טוֹמְאָה, וְכִי יוֹכֵל אֶתָּה לְלַמּוֹד מִכַּאֵן שֶׁטְהַרְהָ עוֹרֶרֶת טוֹמְאָה? שְׁהָרִי הַמַּיִם שֶׁבְּקִדְרֵיהֶם אֵינָם

אלא לרבי אליעזר — דלמר: "שאני אומר", מי חשנין להו כטהורין לגמרי? וקאמר: יאכלנו נקודים או ילושו. מה טעם — לא חשנין להו חולין גמורין, לרצנן — כיון דנטלה, לרבי אליעזר — הואיל ואית ליה "שאני אומר"? גזירה שמא יביא כו' — דאי חשנין להו כטהורין לגמרי, איכא למיחש כי הוה ליה קב שאר חולין טמאין — מייתי לה, ומערב לה בקב ועוד ממין זה, וקסבר: איצטלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד. וכיון דאיכא צהאי קב ועוד משהו אחד ממאה טמא מן התרומה טמאה שנפלו שם וצטלין — עכשיו מולא טמא ראשון את טמא שני, וניעור מתורת טהורה ומצטרף עם זה, והוה להו פלגא ופלגא ולא מיצטל. אלמא, טומאה שצטלה חורה וניעורה מתורת טהרה! אמר ליה אם טומאה עוררת את טומאה טהרה יעורר את הטומאה — צמיה. כלומר, מים שצקדרה, שטהורים — היאך יעוררו מים שצניר לטמא? איתביה — לרבי ירמיה. אפר כשר — של פרה אדומה. אפר מקלה — אפר דעלמא. לטמא — את הנוגע בה, כדכתיב: "והנוגע צמי הגדה יטמא" (צמדבר יט). ואי אמרת טומאה — המתבטלת צרוב לא בטלה לגמרי, אלא כמאן דאיתיה דמי, דאי משכחת טומאה אחריתי מנטרפת צדה. נהי דהאי אפר צמגע לא מטמא, דכיון דרוצו טהור אמרינן צאפר מקלה נגע שהוא הרוצ. אצל צמשא מיהא ליטמא, דהא מכל מקום הטומאה נשא והסיט, וקיימא לן

טמאים, ואין כאן טומאה המוצאת טומאה! ועוד איתביה [הקשה לר] אביי ממה ששינונו: אפר כשר של פרה אדומה, שהוא מטמא את הנושא ואת הנוגע בו, שנתערב באפר מקלה, סתם אפר — הולכין אחר הרוב לטמא את הנושא או את הנוגע בו, ואי רובא [ואם הרוב] אפר מקלה הוא — לא מטמא האפר. ואי אמרת [ואם אתה אומר] שגם כאשר המיעוט בטל ברוב — הטומאה כמאן דאיתיה דמי [כמו שהיא ישנה מצויה, היא נחשבת], נהי [אם אמנם] במגע לא מטמא אפר זה, שהרי כאשר אדם נוגע באפר — ברוב הכשר הוא נוגע, מכל מקום לטמא [שטימא] במשא, שהרי כשהוא נושא את התערובת — יש בה אפר פרה שטמא את הנושא! השיב רב דימי: אין מכאן קושיה, שכן הא איתמר עלה [הרי כבר נאמר עליה], על משנה זו, כפי שהצעת, אמר רבי יוסי רבי חנינא: האפר המעורב טהור מלטמא במגע, אבל מטמא במשא. חזר והקשה אביי, והאמר [והרי אמר] רב חסדא: נבילה בשחוטה, אם נתערב בשר נבילה, שהיא מטמאה במשא ובמגע, ברוב של בשר בהמה שנשחטה כראוי, והיא טהורה — התערובת כולה טהורה, ומדוע? משום שזו תערובת של מין בשאינו מינו, שהולכים בה אחר הרוב. ואין השחוטה נחשבת כמינה של הנבילה, משום שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה.

דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין צמשא צפרק קמא דיומא (ד,ה) בטילה בשחוטה — חמיכת נבילה שנתערבה צמשי חמיכות שחוטות — בטלה נבלה צרוב מלטמא, דמין צמאיו מינו צטל, והאי — מין צמאיו מינו הוא. דאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה — ומאן דגריס "שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה" — שצמא היא, דהא אפשר לנבילה שמהא לה מורת שחוטה, שלא טמא כלום, כגון כי מסרחא לה — פרחא טומאה מינה, כדאמרינן לקמן: הרלויה לגר קרויה "נבילה". והכי מפרש צמנחות צפרק "הקומץ רצה" (כג,ה).

תוספות

סבר אבטלינהו ברובא — תימה! מה יועיל? הא אין מבטלין [איסור] לכתחלה! ואפילו שוגג אם בטלו — אינו מבוטל, למאן דאמר בגיטין (נד, ב). נפלו ונתפצעו, בין בשוגג בין בזמזיד לא יעלו מיהו, איכא למאן דאמר התם: בשוגג יעלו. ושמה הא חשיב שוגג, כשסבור שמוטר לבטל. **ואי** אמרת טומאה כמאן דאיתיה כו' — מתוך פירוש הקונטרס משמע שבא לדקדק דאין טומאה עוררת טומאה, מחדשבינן טומאה כמאן דליתא. וזה אינה סוגית התלמוד, שיבא אביי להקשות על עצמו דפירש דטומאה עוררת טומאה. ועוד, דתיקשי ליה ממתניתין! אלא אפילו לא חשיבא טומאה כמאן דאיתא.

כמאן דאיתא, מכל מקום בדין הוא על טומאה שעוררת טומאה, דאי נמי לא הויה טומאה כמאן דאיתא. **נבילה** בטלה בשחוטה — ומסיק: לענין מגע, אבל לענין משא — מטמא. ועל כרחין כשיש בנבילה כזית במקום אחד, דאי לאו הכי — במשא לא מטמא,

עיונים

ואמר עולא מה טעם וכו' ראה ברש"י שהסביר כי דברי עולא אינם מוסבים רק על דברי ר' אליעזר בביריתא, לגבי החולין שנותרו לאחר שהרים מהם סאה, אלא גם על דברי חכמים במשנה, ביחס לתערובת כולה, שאין להם הסבר אלא לפי דברי עולא. אלא שדבריו הובאו על דברי ר' אליעזר משום שהם תמוהים יותר, שהרי לשיטתו אין כלל תרומה בתערובת (ר"י בתוס' חיצוניות). ומדברי התוס' נראה כי גרסתם בדברי רש"י היתה שונה, ולא נאמרו דברי עולא אלא על שיטת ר' אליעזר. אבל לשיטת חכמים, שמדובר על התערובת כולה, שלא הורמה ממנה סאה — מובן הדבר, גם בלא טעמה של הגמרא כאן (ראה בעמוד הקודם הסברים שניתנו לדבר).

גזירה שמא יביא וכו' ואף שאמר ר' אליעזר ש"היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה", ואם כן לכאורה אין כאן כלל טומאה — לא נאמרו הדברים אלא להחמיר, ולגזור עליה שתירקב. אבל לא נאמרו הדברים להקל, ולומר שסאה תרומה זו בטלה מכל וכל, שהרי אף הוא מודה שאם סאה מן התערובת נפלה לחולין הריהי מדמעת (ראה שבת קמב, א). ואף אם לענין תרומה הריהי בטילה בחולין, מכל מקום לענין טומאה אין אומרים כן, אלא בכל חלק מתערובת זו מצויה תבואה טמאה והיא חוררת ונעורה (ראה בתוס' שאנץ למשנה ובש"מ השלם בשם התוס').

ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה וכו' קשה לכאורה, שהרי אביי עצמו מודה שטומאה נחשבת כמי שישנה, וכפי שהסביר קודם, לענין תרומה, שטומאה מעוררת טומאה! אלא שלדעת אביי, כאשר טומאה בטילה ברוב היא אינה נחשבת כמצויה, והיא "מתעוררת" רק כשהיא באה במגע עם טומאה. אבל לפי דבריו של רב דימי בענין ציר, המים הטמאים שנתבטלו מטמאים את המים הטהורים, ומכאן שהטומאה מצויה בהם עכשיו. ואם כן, מדוע לא יטמא האפר המעורב את נושאו? (תוס' חיצוניות. וראה ראשית בכורים). **אפר כשר שנתערב באפר מקלה** העירו אחרונים, כי כפי שמוכח מן הרמב"ם, אפר פרה אדומה אינו מטמא אלא לאחר קידושו, שנתנו אותו לתוך המים החיים, ואז נטמא הנוגע או הנושא את מי החטאת שנתקדשו (רש"י. ראה ב"אורח החלכה"). אבל מדברי

אורה ההלכה **אפר כשר שנתערב באפר מקלה** אפר פרה שנתערב באפר מקלה, וקידש את מי החטאת בכלם, אם היה הרוב אפר פרה — מטמאים מי נדה את הנוגע בהם או הנושא אותם, ואם היה הרוב אפר מקלה — אין הם מטמאים במגע, אבל מטמאים במשא. כברייתא, וכו' יוסי בר חנינא. וראה בעיונים. (רמב"ם ספר טהרה הלכות פרה אדומה פט"ו ה"ד). **נבילה בטילה בשחוטה** נבילה שנתערבה בשחוטה, אם רוב מן השחוטה — בטלה הנבילה בשחוטה, ואין הכל מטמא במגע, אבל מטמא במשא. שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה. כרב חסדא, וכגרסה ההפוכה בדבריו (ראה רש"י), וכדברי ר' יוסי בר חנינא. (רמב"ם שם הלכות אבות הטומאה פ"א ה"ז).

ואי אמרת – טומאה שצטלה כמאן לאיתא דמיא, לאי משכחא טומאה אחרייתא חורה וניעורה – הכי נמי, נהי דצמגע לא מטמא דלא אזלינן אחר חתיכת נבילה שמיס דשחטה. אינה מטמאה לא במגע ולא במשא – ואוקימנא לעיל: משום ציטול צרוז נגעו זה. ואי טומאה המתצטלת צרוז כמאן לאיתא דמי – מטמא צמשא! טומאה חמורה – דהיינו משא. עד לגר – עד שהיא ראויה לאכילת גר מושב. אבל אם קרחה ואינה ראויה לגר – מו לא מטמאה צמשא.

תוספות

כדמוכח ב"העור והרוטב" (חולין קכד, ב) דשני חצאי זיתים דנבילה שתחבם בקיסם, אפילו הולך והביא כל היום כולו – טהור, אלא היכא דמורוד ודבוק זה בזה קצת. ותימא: אי דנגע בכל הזיתים, אמאי טהור? דאפילו נגע בכולו משמע דטהור, דומיא דמשא. ומיהו, היכא דלא נגע כולו בבת אחת, אלא נגע בזה וחזר ונגע בזה – אפשר דטהור, כיון דבכל פעם שנגע אין יודע שיהא נוגע בטומאה. ולא הוי נמי ספק טומאה ברשות היחיד, כיון דבטלה ברוב. ועוד יש לפרש: כשנימוח הכל יחד נבילה ושחטה, והוי כמו מורוד. ואתיא

שפיר אפילו לרבי עקיבא ד"העור והרוטב" (שם). דאף על גב דפליג התם אפילו במורוד, דלא מטמא במשא – היינו בעור, אבל במורוד בקיסם – אפילו רבי עקיבא מודה, כדקאמר התם: ומודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שתחבם בקיסם והסיטן שהוא טמא, ומוקי ליה במורוד. ואפילו לא יהא הסיטן דהתם דוקא, אלא אפילו במגע מטמא, דאי במגע לא מטמא – לא הוה מטמא במשא, מכל מקום בהאי דהכא לא מטמא במגע, דבטל ברוב. וקצת תימא: דכיון דחשיב הכא חיבור במורוד בקיסם, מההוא טעמא דמטמא במשא: משום דטומאה כמאן דאיתא דמיא – מההוא טעמא גופיה תטמא במגע! ויש לחלק. ואם תאמר: וכיון דלא אתי הכא לכלל מגע, היכי מטמא במשא לרבי עקיבא? ויש לומר: דהני מילי כגון קולית חתומה, שאין יכול ליגע, או כגון שני חצאי זיתים על העור, דפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא. אבל הכא, דאיכא שם שיעור טומאה במקום אחד, ובר מגע הוא

אלא דאין ידוע איהו – בא לכלל מגע קרינא ביה. ואם תאמר: מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב, משום דסוף סוף הרי נושא כזית נבילה, ולענין איסור מהני! דאפילו איסורין מבטלין זה את זה, כדאמר ריש לקיש בפרק ה"תערובות" (זבחים עח, א) דפיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה ואכלן – פטור לכולי עלמא, אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו, ודייק מינה: שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה. משמע דבהיתר פשיטא לכולי עלמא דמבטל את האיסור, והכי נמי אם נימוחה הנבילה והשחטה, אף על גב דבמשא טמא – יהיה פטור, אפילו היה אוכל בכדי אכילת פרס, אף על גב דמה נפשך הרי אכל כזית נבילה בכדי אכילת פרס. וגבי גיד הנשה פריך בחולין (צט, ב): וליבטל ברובא! ומשני: בריה שאני. משמע דאיסור מתבטל ברוב בכל מקום כי לא הוי בריה, או "את שדרכו" ו"כל שדרכו". ובסוף ביצה (לח, א) גבי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה, מיייתי עלה: נתערב קב חיטין של חבירו בקבים שלו, דנהי דלרבי יהודה לא בטל, לרבנן מיבטל בטיל! ויש לומר: דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשכנס בבית הבליעה – קמא קמא בטל ברוב היתר. ודמי למגע, כשנגע וחזר ונגע דטהור. ואף על גב דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן, דהא נתבטל ברוב, מכל מקום נהי דגזור רבנן לענין משא – לא גזור לענין איסור, דלא דמי, מטעמא דפרישית.

הניחא לבר פדא כו' – תימא אמאי לא פריך מההיא דרבי שמעון דלעיל, דנימוק הולד עד שלא יצא? ומטעם ביטול ברוב הוא, כדמפרש רבי יוחנן בהדיא בפרק "המפלת" (נדה כז, א). ולעיל נמי קאמר דאמר דבר אחד, משמע דטעמא דרבי שמעון כטעמא דרבי אליעזר בן יעקב. ומההיא הוה מצי לאקשווי אפילו לבר פדא, דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דראויה לגר. ומדאינה מטמאה באהל – אלמא טומאה כמאן דליתא! ויש לומר: דהוה מצי לדחויי כריש לקיש דפליג אדרבי יוחנן בפרק "המפלת" (שם עמוד ב), דמפרש טעמא משום בבלול צורה. דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות, ולא תולין כמו שפירשתי בנדה. אי נמי, מטעמא דמת שלם יש כאן הוא דמטמינן שפיר. לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה – טהור, דתו ליכא הכא מת שלם. וריש לקיש מטהר ליה מטעם בבלול צורה. ועוד יש לומר: דהוה מצי לשנויי מהייתא דנדה כמאן דאמר: אין מאהיל וחוזר ומאהיל.

טומאה חמורה עד לגר – הא דאיצטרך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב – לפי סברתו, דאית ליה: אחת זו ואחת זו עד לכלב. אבל לבר פדא – בלא טעמא דביטול ברוב.

טומאה קלה עד לכלב – בטומאה קלה פשיטא ליה לכולהו דעד לכלב, כדתנן טהרות (פרק ח משנה ו): כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב. ובקונטרס פירש, דטומאה חמורה – משא, וטומאה קלה – היינו נגע. והא דאין חררת דם מטמא במגע – דאמרין: בדם הלידה נגע, שהוא אב. והשתא לפירוש, אית נמי לבר פדא הא דאמר רבי יוחנן לעיל: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואין נראה, דכל טומאת נבילה, בין מגע בין משא, קורא טומאה חמורה. והוא עד לגר, דהא דריש טעמא בסמוך:

עיונים

אתון ברב חסדא מתניתו לה כלומר, לכם קשה הדבר מדבריו של רב חסדא שנאמרו בסתם, ואם תערובתו זו מטמאה במשא – צריך היה לפרש את דבריו, כדרכם של אמוראים, שמסבירים את דבריהם די הצורך. אבל הברייתא ששנה ר' חייא, וכדרך משניות וברייתות נשנית בקיצור ובסתימת דברים – נשנתה עם הסבר מפורש של ר' יוסי בר' חנינא (מים קדושים).

תני ר' חייא נבילה ושחטה בטילות זו בזו לפי הסוגיה במסכת מנחות (כג, ב) רב חסדא עצמו לא בא אלא לפרש את דברי ר' חייא, ולומר שמדובר דוקא בנבילה שבטילה בשחטה, ולא להיפך, מפני שבהגדרת "מין בשאינו מינו" הולכים אחר המבטל, שאינו יכול להיות כדון הבטל. ואילו ר' חנינא חלוק עליו וסובר כי הולכים אחר הבטל, דווקא שחטה בטילה בנבילה, אבל לא להיפך.

ואם טומאה שבטלה ברוב עדיין נחשבת כמצויה, כיצד אמר רב חסדא באופן סתמי שהנבילה בטלה בשחטה? נהי [אם אמנם] שבמגע לא מטמא, שהנוגע בתערובת אינו נוגע ברוב, מכל מקום **לטמא** [שיטמא] במשא, שהרי הגביה את כל התערובת! **אמר ליה** [ר'] רב דימי לאביי:

אתון [אתם] בשם רב חסדא מתניתו לה [שונים אתם אותה], הלכה זו, ולפי דבריו אכן יש קושיה. אבל **אנן** [אנן] דברכי רבי חייא מתנינן לה [שונים אותה], שכן **תני** [שנה] רבי חייא כברייא: **נבילה ושחטה בטילות זו בזו, ואיתמר עלה** [ונאמר עליה] על ברייתא זו, **אמר רבי יוסי ברבי חנינא: טהור מלטמא במגע, אבל מטמא במשא.** חזר והקשה אביי: **והא דתנן** [חו ששנינו, במשנתינו], **רבי אליעזר בן יעקב אומר: בהמה גסה ששפעה חררת (חתיכת) דם – הרי זו תקבר, בגלל ולד שודאי מצוי בחררה, ונפטרה הבהמה מן הבכורה. ותני [ושנה] על כך רבי חייא כברייא: חררה זו אינה מטמאה לא במגע ולא במשא.** ואם טומאה שבטלה ברוב עדיין נחשבת כמצויה, אמאי [מדוע?] **דנהי** [שאם אמנם] **במגע לא מטמא**, שהרי הולד אינו אלא מיעוט בחררה כולה, וכשהוא נוגע בה

הריהו נוגע ברוב, מכל מקום **טמא במשא! אישתיק** [שתק] רב דימי. ושואלים: מדוע שתק? **דלמא ודאי שאני הכא** [שמא ודאי שונה כאן] הדין, משום דהויה לה [שהרי היא] **טומאה סרוחה**, שנבילה שנתקלקלה אינה מטמאת כלל! ואמרים: **הניחא** [זה אמנם נוח] **לדעת בר פדא, דאמר** [שאומר]: נבילה מטמאת **טומאה חמורה**, לטמא אדם הנושא אותה או נוגע בה, **עד לגר, כלומר, כל עוד היא ראויה לאכילה לגר תושב, שמתר באכילת נבילה, ואם אינה ראויה למאכל אדם – שוב אינה מטמאה.** ואילו **טומאה קלה**, כדין אוכל טמא, שמשמא אוכלים ומשקים בלבד, הריהי מטמאה **עד שלא תהיה ראויה אפילו למאכל כלב.** אם כן, חררה זו, **הא** [הרי] **לא חזיא** [אינה ראויה] **לגר, אף שהיא ראויה לכלב, ולכן אינה מטמאה במשא. אלא לדעת רבי יוחנן, דאמר** [שאומר]:

הריהו נוגע ברוב, מכל מקום **טמא במשא! אישתיק** [שתק] רב דימי. ושואלים: מדוע שתק? **דלמא ודאי שאני הכא** [שמא ודאי שונה כאן] הדין, משום דהויה לה [שהרי היא] **טומאה סרוחה**, שנבילה שנתקלקלה אינה מטמאת כלל! ואמרים: **הניחא** [זה אמנם נוח] **לדעת בר פדא, דאמר** [שאומר]: נבילה מטמאת **טומאה חמורה**, לטמא אדם הנושא אותה או נוגע בה, **עד לגר, כלומר, כל עוד היא ראויה לאכילה לגר תושב, שמתר באכילת נבילה, ואם אינה ראויה למאכל אדם – שוב אינה מטמאה.** ואילו **טומאה קלה**, כדין אוכל טמא, שמשמא אוכלים ומשקים בלבד, הריהי מטמאה **עד שלא תהיה ראויה אפילו למאכל כלב.** אם כן, חררה זו, **הא** [הרי] **לא חזיא** [אינה ראויה] **לגר, אף שהיא ראויה לכלב, ולכן אינה מטמאה במשא. אלא לדעת רבי יוחנן, דאמר** [שאומר]:

הריהו נוגע ברוב, מכל מקום **טמא במשא! אישתיק** [שתק] רב דימי. ושואלים: מדוע שתק? **דלמא ודאי שאני הכא** [שמא ודאי שונה כאן] הדין, משום דהויה לה [שהרי היא] **טומאה סרוחה**, שנבילה שנתקלקלה אינה מטמאת כלל! ואמרים: **הניחא** [זה אמנם נוח] **לדעת בר פדא, דאמר** [שאומר]: נבילה מטמאת **טומאה חמורה**, לטמא אדם הנושא אותה או נוגע בה, **עד לגר, כלומר, כל עוד היא ראויה לאכילה לגר תושב, שמתר באכילת נבילה, ואם אינה ראויה למאכל אדם – שוב אינה מטמאה.** ואילו **טומאה קלה**, כדין אוכל טמא, שמשמא אוכלים ומשקים בלבד, הריהי מטמאה **עד שלא תהיה ראויה אפילו למאכל כלב.** אם כן, חררה זו, **הא** [הרי] **לא חזיא** [אינה ראויה] **לגר, אף שהיא ראויה לכלב, ולכן אינה מטמאה במשא. אלא לדעת רבי יוחנן, דאמר** [שאומר]:

טומאה חמורה עד לגר – לפי סברתו, דאית ליה: אחת זו ואחת זו עד לכלב. אבל לבר פדא – בלא טעמא דביטול ברוב.

טומאה קלה עד לכלב – בטומאה קלה פשיטא ליה לכולהו דעד לכלב, כדתנן טהרות (פרק ח משנה ו): כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב. ובקונטרס פירש, דטומאה חמורה – משא, וטומאה קלה – היינו נגע. והא דאין חררת דם מטמא במגע – דאמרין: בדם הלידה נגע, שהוא אב. והשתא לפירוש, אית נמי לבר פדא הא דאמר רבי יוחנן לעיל: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואין נראה, דכל טומאת נבילה, בין מגע בין משא, קורא טומאה חמורה. והוא עד לגר, דהא דריש טעמא בסמוך:

מסורת הש"ס
ד. ביצה לח.ב. מנחות כג.ב.
ה. ראה ירושלמי תרומות פ"ה ה"א.
ו. בבורות כא.ב. (ושם סומנו מקבילות).
ז. עיין ירושלמי נזיר פ"ז ה"ב.
ח. נזיר נא. חולין עא.א. ילק"ש תורה תתצא.

גרסות

נהי דבמגע בשי"מ: ואי אמרת איתה נהי דבמגע. תני רבי חייא יש בכת"י: דתני ר' חייא. והא דתנן רבי אליעזר יש בכת"י ובשי"מ: והא תנן רבי אליעזר.

בהמה גסה ששפעה בכת"י: בהמה שטינפה. תקבר בכת"י: תיקבר במקומה.

במגע יש בכת"י: דבמגע. במשא – אישתיק בשי"מ: במשא ואי אמרת איתה נהי דבמגע לא מטמא תטמא במשא אישתיק.

דלמא בכת"י: ועוד ובשי"מ: א"ל דילמא ויש בכת"י: אמרי דילמא וראה רבינו גרסום.

ודאי שאני בשי"מ ובב"י: שאני וכן תיקנו בדפוסים. הניחא בשי"מ: אמר ליה הניחא.

הא לא חזיא לגר בכת"י: ועוד מילים אלה חסרות, ובב"י: הא ודאי לא חזיא לגר.

וטומאה קלה עד לכלב מדברי רש"י נראה לכאורה ש"טומאה קלה" היא טומאת מגע, לומר שנבילה זו שנפסלה לאכילת אדם אינה מטמאה את הנושא אותה, אבל היא מטמאת את הנוגע בה. אבל בתוס' העירו כי אם עדיין יש שם נבילה על החתיכה, אין מקום לומר שתטמא במשא ולא במגע. ופירשו בתוס' ש"טומאה קלה" היא טומאת אוכלים, שחתיכת הנבילה שוב אינה מטמאה אדם וכלים, כדון נבילה, אלא דינה כאוכלים טמאים, שטומאתם קלה, ואינם מטמאים אלא אוכלים ומשקים. וכן פירש רבינו גרשום (ויש שדייק מדברי רש"י להלן כי גם כונת רש"י לכך. מרומי שדה). אמנם הרמב"ן (חולין עא, א) אינו מקבל גם הסבר זה, מפני שלדעתו אין מקום לחלק בנבילה זו בין שתי טומאות שעליה. והוא מסביר כפירוש הר"ח, שאין מדובר בשתי טומאות המצויות בנבילה, אלא כונת בר פדא לומר באופן כללי, שנבילה מטמאה עד אכילת הגר, ואוכלים טמאים – עד אכילת כלב.

עד למחצה — קרוב למחלה. טומאת משקין דרבנן — זפרק קמא דפסחים (טו, ב).

משנה אין חוששין שמא בנה של אחרת היה — שהיא הנא אמריו זכור ספק, דנימא: הך זמה לא ילדה מעולם, אלא שהנזה זו אם

כן חזרתה, ואי משום דיש לה חלב — הא איכא מיעוטא דחלבנות אף על גב שאין יולדות. הא ודאי לא אמרין, אלא ודאי זנה הוא, ופטורה מן הזכורה. מבכירות — נזירות, שלא ילדו אלא עכשיו. אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו — דלימא לכולהו נפק זכורות. אלא ודאי אותם הכרוכים אצל המבכירות הן זכורות ודאין, ואותן הכרוכים אמר שאין מבכירות — זודאין הן פשוטין ודאין.

גמרא קב ונקי — לא איטריך לרב לאשמעינן. קב ונקי — מעט, שלא הוכר אלא במקומות מועטין, ומה שאמר — נקי הוא, שהלכה כמותו. דרבי יוסי בן המשולם זכור זעל מוס — הלכתא נינהו זממיתין, ונפרש לקמן, לאו פלוגתא היא — לא חשיבא פלוגתא. וכיון דזממיתין לא פליגי עליה — הלכתא כוותיה.

תוספות

הציר וטמא. ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה ונעורה — מוקי ליה שנפלו ביה לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא. כך פירש בקונטרס. והך דפירש מים של עם הארץ, ולא פירש מים טמאים — משום דמתניתין קתני מים סתם. ואם תאמר: ולמאן דמוקי לה שנפלו בו מים של עם הארץ — פשיטא דטמא, כמו מתחלתו, דבעי השקה. דמאיזה טעם בעי השקה מתחלתו? אי רובא ציר — הא אמרו לעיל דמיעוטא מים בטלי להו ברובא, ובלא הוכחה נמי טהור; אלא חיישין

דלמא רובא מיה. ומהאי טעמא גופיה, נפלי ביה לאחר השקה מים טמאים כל שהוא — הרי מים טמאים הללו חוזרים ומטמאין אותן מים הטהורים! ואי לאשמעינן היא גופה, דציר של עם הארץ בעי השקה — בפירוש הוא ליה למיתני: הלוקח ציר מעם הארץ — משיקו במים וטהור; ויש לומר: דלא דמי סופו לתחלתו. דסלקא דעתך: מתחלתו נעשה הציר כמים טמאים — לא יצא מחזקת טומאה על ידי שנתלה לומר שהמים הם מעט. אבל הכא השקה, דמה נפשך טהור — הוה אמינא דשנפלו לו טמאים כל שהוא, משום חששא דשמא מים רוב לא נוציאנו מחזקה. והשתא, למאן דמוקי האי "כל שהוא" מים טמאים הוא, ודייק מינה רב נחמן: זאת אומרת נחשוד עמי הארץ לערב מחצה מים ביניהן, כלומר, פעמים שמערבין בו מחצה מים — לאו למימרא שאם היה בו רוב לא היה טמא כשנפלו בו מים כל שהוא. דכמו כן היה טמא, כדפרישית. אלא למימרא, שאם מתחלתו לא היו רגילין לערב כי אם מועטין, אם כן (אם) לא היה מטמא מים כל שהוא, דהא אכתי רובא ציר הוא.

אלא אדרבי אליעזר בן יעקב כו' — ואם תאמר: הא מיפלא פליגי רבנן דרבי שמעון דשיליא דלעיל; ואין לומר דלמא רב סבר כריש לקיש, דמפרש טעמא בפרק "המפלט" (נדה כז, ב): משום דנתבלבלה צורתו. דכל שכן דקשה טפי, דאי טעמא דבלבול צורה — אלמא לרבי שמעון לא בטל ברוב; ויש לומר: דלמא רבי שמעון סבר כמאן דאמר טומאה חמורה עד לגר. דלדידי לא צרכינן לטעמא רבי, וכמו שפירשתי לעיל, דכל טומאת נבילה קרי טומאה חמורה, אפילו טומאת מגע. אי נמי, לא חשיב פלוגתא, כיון דלא נחלקו עליו בהדיא באותו דבר עצמו.

משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי — אף על פי שיש מקומות שפוסק הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, כדאשכחן בריש "הדר עם הנכרי" (עירובין סב, ב), ורב גופיה בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות ט, א) — יש דלא מסתבר כותיה, לפיכך הוצרך לפסוק הלכה.

עיונים

טומאת משקין דרבנן חכמים נחלקו בענין זה במקומות אחרים (ועיקר ענין זה במסכת פסחים יד, ואילך). שיש אומרים שמשקים, אף שמן התורה הם מכשירים אוכל לקבלת טומאה, מכל מקום הם עצמם אינם מקבלים טומאה מן התורה. אבל יש אומרים, וכן הוכרע להלכה (ראה "אורח ההלכה"), שטומאת עצמם הריהו מן התורה, אלא שאינם מטמאים אחרים מן התורה, וחכמים קבעו שהם גם מטמאים. ובענייננו הרי מדובר במים טמאים, שמשמאים את שאר המים שבציר, ודין זה הוא מרבנן לדעת הכל (וראה בחזון איש). **אין חוששין שמא בנה של אחרת היה** והסביר רש"י, כי לדעת רבן שמעון בן גמליאל היונק ממנה בודאי בנה הוא, ואין אנו חוששים למיעוט בהמות שחולבות קודם שילדו. וממה שמדובר כאן על מניקה, דייק רבינו תם בתוס' (ראה לעיל כב, ב) כי אם לא היתה מניקה — לא היינו פוטרין אותה מן הבכורה, למרות שיש לה חלב, אלא היינו חוששים למיעוט, שהרי חלב אינו פוטר מן הבכורה. ואף שמוכח מדברי רבן שמעון בן גמליאל במקומות אחרים שאינו חושש למיעוט, כאן יש בצד המיעוט חזקה — שאנו מעמידים בהמה על חזקה שלא ילדה. ויש שהסביר באופן אחר, שמיעוט זה מצוי, שבהמות רבות חולבות אף על פי שלא ילדו (רי"ד). אבל ראשונים אחרים סבורים כי גם לדעת רבן שמעון בן גמליאל — חלב פוטר מן הבכורה, ובסתם אין חוששים כלל למיעוט חולבות שלא ילדו עדיין. ולא דיבר רבן שמעון בן גמליאל אלא במקרה שראינו בהמה זו חולבת לפני שילדה, ואין עומדת לפנינו אלא השאלה האם העובדה שולד יונק ממנה מכריעה שהוא אכן בנה (כך בתוס', וכן רמב"ן ועוד).

משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי הרי זה משל לכמות מועטה של תבואה או קמח (ביחס לסאה). שבה מודדים תבואה בדרך כלל). רש"י פירש שאין לנו מהדברים שאמר ר' אליעזר בן יעקב אלא מעט. אבל מה שיש בידינו הוא נקי וברור. ואילו רב שריא גאון פירש (באיגרתו המפורסמת) כי "קב ונקי" משמעו שהיה שונה בדבריו בקיצור ובדיוק. ודברים אלו כבר נאמרו בתקופת התנאים ביחס למשנת ר' אליעזר בן יעקב (ראה יבמות מט, ב). גיטין

ומתקנים, אימא [אמור]: אין כוונת רב נחמן לומר שאינם מערכים פחות ממחצה, אלא: **עד מחצה** כלומר, קרוב למחצה. ומוסיפים, איבעית אימא [אם תרצה אמור]: יש לפרש את דברי רב נחמן כפשטם, שאם היו המים, עם המעט שנפל לתוכם, מחצה בציר — לא היה הציר טמא. וטעם הדבר הוא, כי **טומאת עם הארץ**, שכל היוצא מתחת ידו בחזקת טמא, אינה אלא **דרבנן** [מדברי חכמים], וכן **טומאת משקין** שהמים מטמאים — גם היא **דרבנן** [מדברי חכמים]. ולכן יש לומר כי ברובא [ברוב], כאשר המים מצטרפים לרוב — גזרו רבנן [חכמים] טומאה על הציר. אבל בפלגא ופלגא [במחצה מים ומחצה ציר] לא גזרו בה רבנן [חכמים] טומאה.

ג משנה רבן שמעון בן גמליאל **אומר**: הלוקח (הקונה) בהמה מניקה מן הגוי — אין חוששין שמא הולד שינק ממנה בנה של אחרת היה, והיא עצמה עדיין לא ילדה. אלא כל וולד הולך אחר אימו, ובודאי בנה הוא, ולכן כל שתלד מעתה בודאי אינו בכור. נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות, שילדו זה עתה בכור, מניקות, ואת שאינן מבכירות, כלומר, אלו שכבר ילדו יותר מולד אחד, מניקות — אין חוששין שמא בנה של זו (המבכירה) בא לו אצל זו (שאינה מבכירה), או שמא בנה של זו בא לו אצל זו, ולכן כל אחד מן הולדות שבעדר הריהו ספק בכור. אלא אנו מניחים שכל וולד הולך אחר אימו, ולכן היונק מן המבכירה הריהו בכור ודאי, והיונק משאינה מבכירה — בודאי אינו בכור.

ד גמרא אמר רב נחמן מן הלכתא בכוליה פירקין, בר מפלוגתא. "אמר רב ששת: אמינא, כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא; אהייא? אילימא ארישא — מפליגי רבי ישמעאל ורבי יעקבא! אלא אדרבי אליעזר בן יעקב — משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי! אלא אדרבן שמעון בן גמליאל — מפלג פליגי בכרייתא! אלא אדרבי יוסי בן המשולם — הא אמר רב חזא זימנא, דאמר רב: הלכתא פרבי יוסי בן המשולם! אלא אשער בעל מום — מיפלא פליגי עקבא בן גמליאל, והא קא משמע לן: דברייתא לא פלוגתא היא. וכיון דאמר רב: הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא,

מפלוגתא [חזן מאותם מקומות שיש בהם מחלוקת], ששם צריך להכריע באופן שונה בכל מקום. אמר רב ששת, אמינא: כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא [אומר אני: כאשר נמנע ושכב רב אמר את השמועה הזו] שהובאה בשמו, כלומר, לא דקדק בדבר. שכן אהייא [על מה] הוצרך לומר כלל זה, שהלכה כמשניות שבפרקין? אילימא ארישא [אם תאמר על המשנה הראשונה], במי שלוקח בהמה מן הגוי ואינו יודע אם ביכרה (לעיל יט, ב) — הרי מפליגי [חזקין] בה רבי ישמעאל ורבי יעקבא! אלא על דברי רבי אליעזר בן יעקב, בענין בהמה גסה ששפעה חררת דם (לעיל כא, ב) — לא הוצרך לכן, שכן כלל בידינו הוא: משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי כלומר, מעט, אבל נקי וברור כסולת, והלכה כמותו! אלא אם על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הדברים אמורים — הלוא מפלג פליגי [חזקת התנא] בכרייתא על הלכה זו! אלא תאמר שכוונת רב לרבי יוסי בן המשולם במשנה הבאה (כד, ב) — הא [הרי] כבר אמר רב דבר זה חזא זימנא [פנעם אחת], שאמר רב: הלכתא [הלכה] כרבי יוסי בן המשולם! אלא תאמר שכוונתו למשנה בענין שער בכור בעל מום (להלן כה, ב) — הלוא מיפלא פליגי [חזקתין] בה עקביא בן מהללאל ורבנן [חכמים]! ומשיבים: לעולם כוונתו של רב לדבריו של רבן שמעון בן גמליאל במשנתו. והא קא משמע לן [ודבר זה משמיע לן]: דברייתא לא פלוגתא היא [שמחלוקת שבברייתא לא נחשבת למחלוקת], ואין להתחשב בה. ושואלים: וכיון שאמר רב: הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא [הלכה בכל הפרק שלנו חזן ממקום שיש בו מחלוקת],

מסורת הש"ס
ז. ראה פסחים טו, א.
ח. יבמות כד, ב. צא, א.
קט, ב. ב"ק מז, ב. סה, א.
טו, ב. נדה ט, א.
ט. עירובין סב, ב. יבמות מט, ב. ס, א. גיטין טז, א.
וראה אדר"י נוסחא א פ"ח.
י. בכורות כד, ב.

גרסות

אימא עד מחצה בש"מ: אימא עד למחצה.

איבעית אימא בש"מ: איבעית אימא לעולם מחצה.

טומאת משקין דרבנן בכתי"מ מילים אלה חסרות. אין חוששין במשניות ובכ"י: אינו חושש.

או שמא בנה של זו בא לו אצל זו בכמה כתי"מ מילים אלה חסרות.

או שמא בש"מ וכן יש בכתי"מ: ושמה.

יש רב נחמן משמיה דרב יש בכתי"מ ובש"מ: אמר רב. כי ניים ושכיב יש בכתי"מ: כי שכיב וניים.

מפליגי ברוב כתי"מ וכן בש"מ ובכ"י: מפלג פליגי. דברייתא בכתי"מ ובש"מ: דפלוגתא דברייתא.

העולם

בהמה מניקה בנה של אחרת אצל רוב הבהמות (פרט לעיזים) רק בהמה שילדה, או שקרובה מאוד ללדת, מסוגלת לתת חלב. בהמות שילדו מניקות בדרך כלל את ולדותיהם שלהן ולא של זולתן. הבהמה מזהה את הולד שלה לפי הריח, ולכן לא תניק ולד של בהמה אחרת. אמנם, לעתים רחוקות קורה שמיד אחרי הלידה יונקים ולדות אצל בהמה אחרת.

אישים

ר' אליעזר בן יעקב דויעים שני תנאים בשם הזה, האחד מדור החורבן והשני מתלמידי ר' עקיבא. האימרה ש"משנת ר' אליעזר קב ונקי" נאמרה כנראה על הראשון. הוא עוד זכה לראות את בית המקדש השני ומסר הלכות רבות בנוגע לפרטי בנינו, ומסכת מידות מיוחסת לו.

טו, א), ומשום כך מוחזק היה בידי חכמים לפסוק הלכה כמותו (ראה עירובין סב, ב). וראה ברא"ש עירובין פ"ד, ב. שהביא מסורת בשם רבינו חננאל כי במאה ושתיים הלכות, כמנין ק"ב, הלכה כמותו). אלא שנתחפקו חכמים כיצד בדיוק להחיל כלל זה (ראה עירובין סב, ב). ועוד: וראה באנציקלופדיה תלמודית ערך הלכה).

דבריייתא לאו פלוגתא היא מדברי רש"י ותוס' משמע כי דבר זה הוא כלל, שכל דעה שהובאה בברייתא כחולקת על דעת יחיד שבמשנה, אינה דעה שיש להתחשב בה, למרות שנאמרה בסתם. אבל יש שהציע כי הכוונה היא דווקא למחלוקת שבברייתא זו, שהיא משובשת (שפת אמת). וכבר העירו כי מכאן עולה שרב אינו סבור ככלל שאמר ר' יוחנן (המופיע גם בעמוד הבא). שכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו (שי למורא).

אורח ההלכה

טומאת משקין דרבנן דבר מפורש בתורה שהמשקים נטמאים. ואולם אינם מטמאים דבר אחר מן התורה. אבל מדברי סופרים גזרו על המשקים הטמאים שיטמאו אוכלים או משקים או כלים שנגעו בהם. (רמב"ם שם הלכות שאר אבות הטומאות פ"ז ה"א).

הלוקח בהמה מניקה מן הגוי קנה בהמה מניקה מן הגוי — אינו חושש שמא בנה של אחרת היא מניקה. אלא הרי זו בחזקת שילדה. כרבן שמעון בן גמליאל. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ד ה"ח. שו"ע יו"ד שטו, ב).

נכנס לתוך עדרו וכו' מי שהיה לו בעדרו בהמות מבכירות ושאינן מבכירות, וילדו, ולא היה שם אדם, ומצא מבכירות מניקות נקבות ושאינן מבכירות מניקות זכרים — אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ושל זו אצל זו, אלא הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה את בנה. כרבן שמעון בן גמליאל, ובברייתא בעמוד הבא. (רמב"ם שם פ"ה ה"ד. שו"ע שם סעף ה).

